

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ҲУҚУҚ СОЛИҚЛАР БУХГАЛТЕРИЯ

2005 йил июлдан чиқа бошлаган

Қонун ижодкорлари нималар устида ишлашмоқда

ТАЪСИРЧАН ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШ САРИ

Жамоатчилик назорати ёки фуқаровий назорат ноҳукумат тузилмалари томонидан амалга ошириладиган фаолият бўлиб, мамлакатимизда бундай назорат нодавлат ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва айрим фуқаролар томонидан рўйбга чиқарилади. Жамоатчилик назорати инсоннинг турли ҳуқуқлари ҳамда эркинликлари ҳокимият ва бошқарув органлари томонидан, улар мансабдор шахслари томонидан бузилиши ҳолларини аниқлаш ҳамда уларнинг олдини олишга қаратилган, бундай қонунбузарлик ва ҳуқуқбузарликлардан жабрланган кишиларни ҳимоя этишга, шунингдек ҳуқуқни, жамоат ва давлат бошқарувини такомиллаштиришга ҳамда адолатни таъминлашга йўналтирилган бўлади.

Буни ўз қонуний манфаатларимизни ҳимоя этиш зарурлигига дуч келган пайлардагина тўла ҳис этамиз. Ҳозирги Ўзбекистонда конституциявий ҳуқуқларни жамоатчилик ёрдамида ҳимоя этишга дастлабки уриниш замиридаги ҳаракатлар фуқароларнинг ва тадбиркорларнинг ўз касб фаолиятига қараб Савдо-саноат палатаси, сиёсий партиялар, касаба уюшмалари ва бошқа нодавлат нотижорат ташкилотлар аъзолигига киришида мужассам топди.

Вақтлар ўтиши билан ҳаёт ижтимоий турмуш кечирish стандартлари олдиға янгидан-янги талаблар қўя борди ва бунда «шахс – жамият – давлат» муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солиш зарур эканлигига алоҳида урғу берилди. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида давлатимиз раҳбари И.А.Каримов давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлаш, улар томонидан қабул қилинаётган қарорлар, энг аввало фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари билан боғлиқ қарорлар ҳақида аҳолининг, жамоат бирлашмаларининг кенг хабардор бўлишини таъминлаш вазибаларини энг муҳим йўналишлардан бири сифатида белгилаб берди.

Қонунчилик ташаббуси субъектлари томонидан қонун лойиҳасининг бир неча намунаси тайёрланди. Концепция қоидаларини амалга ошириш бўйича ишчи гуруҳи уларни умумлаштириб, «Ўзбекистон Рес-

публикасида жамоатчилик назорати тўғрисида»ги қонун лойиҳасининг вариантини (norma.uz сайтига қаралсин) муҳокама учун тақдим этди.

Давлат органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлаш борасидаги ҳозирги жаҳон амалиёти жамоатчилик назоратининг мазмун ва моҳиятини белгилаб беради. Хусусан у қуйидагиларни қамраб олади:

назорат доирасидаги субъектлар фаолиятини кузатиб бориш;

берилган кўрсатмалар улар томонидан бажарилганлигига оид ҳар тарафлама мукамал ахборотлар олиш;

бундай маълумотларни таҳлил этиш; ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва ҳуқуқбузарлик ҳолларини аниқлаш.

Ёш давлатларнинг бу борадаги амалиёти эътиборга лойиқ. Чунончи давлат тузилмаларида коррупцияга қарши кураш борасида Сингапур тажрибаси жуда ажойиб. Бундай кураш махсус хизматлардан ҳам кўра кўпроқ жамоатчилик комиссиялари томонидан амалга ошириб келинмоқда. Бундай комиссияларнинг кейинги 20 йил мобайнидаги фаолияти давлат ва иқтисодиётни емирувчи бу «ўрмалама» таҳдидни бартараф этиш, қанақа кўриниш ва даражада бўлмасин коррупцияни яқин йўлатмаслик ҳақида барқарор жамоат фикрини шакллантириш имконини берди.

XX асрнинг иккинчи ярмида курраи заминимизда ўз олдиға атроф муҳитни, ҳайвонот ва наботот борасидаги хилма-хилликни ҳимоя этиш, табиат билан уйғунликдаги соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, «яшил» технологияларни жорий этиш мақ-

садини қўйган, қолаверса жамоатчилик назоратининг тамомила янги шакли – экологик назоратни ривожлантирган экологик ташкилотлар, ҳаракатлар ва партиялар таркиб топиб, тобора кучга тўла борди. Ўзбекистонда Экологик ҳаракат жадал иш олиб бормоқда ва у «яшил» йўналишдаги ишлардан ташқари парламент назоратини амалга ошириш имкониятига ҳам эга бўлди.

Ўтиш даврида қўшимча шакллар, яъни «аралаш» шакллар ҳам пайдо бўлдики, булар жамоат-давлат назорати ёки ваколат ишониб топширилган назорат тимсолида намён бўлди. Бошқача қилиб айтганда, ҳар хил кўриниш ва турдаги омбудсман институтлари жорий этила бошланди, улар жамоатчилик учун анча очиқ бўлиб, ҳуқуқни қўлланish соҳасини, давлат органлари ва мансабдор шахслар фаолиятини назорат қилиб борадилар, баъзан эса қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига ҳам эга бўлиб, инсоннинг турли ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя этиш орқали яхшироқ бошқарувга кўмаклашадилар. Турли мамлакатларда ҳам умумий, ҳам ихтисослашган хизматлар, айтилик, банкларнинг, университетлар ва мактабларнинг, касалхоналар ва руҳий хасталикларни даволаш муассасаларининг омбудсманлари, шахсий маълумотларни ҳимоя этиш бўйича, истеъмолчиларнинг, болаларнинг, тиббий муассасалар мижозларининг, ҳарбий хизматчиларнинг ҳуқуқлари бўйича, атроф муҳитни муҳофаза қилиш бўйича омбудсманлар фаолият кўрсатиб турибди.

Масалан, ахборот технологиялари таракқиёти даврида индивидуал ахборотни ҳимоя этишга янгича ёндашув талаб этилмоқда. Воқелик бундай ҳимояни зарурат даражасига кўтарди, зотан жаҳонда индивидуал маълумотларнинг «қора бозори» мавжуд. Муайян одамнинг шахсий маълумотлари (исми, фамилияси) ўзича махфийлик, сир-асрор касб этмайди. Аммо Интернет соҳасидаги провайдерларда, тиббиёт муассасаларида ва уяли алоқа операторларида инсон ҳақида етарли миқдорда шахсий маълумотлар йиғилиб қолади. Ҳар йили 28 январь куни жаҳонда Индивидуал ахборотни ҳимоя этиш куни нишонланади. Бундан кўзланган асосий мақсад ҳар кимнинг ўзига хослиги муқаррар белгиси сифатида аҳолига индивидуал ахборотни ҳимоя этиш зарурлигини эслатиб қўйишдан иборатдир.

Ахборот масалалари борасидаги ваколатли шахслар оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини таъминлашлари, оммавий ахборот воситаларининг бундай ахборотни излаш, олиш, тайёрлаш ва тарқатиш борасидаги фаолияти қонун ҳужжатларининг талабларига мувофиқ бўлишини ҳамда ҳар бир кишининг ахборотдан баҳраманд

Қонунчиликдаги янгиликлар

ЯНГИ ҲУЖЖАТЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАМИЗ

Тақдим этилаётган ҳужжатларнинг тўлиқ матни билан www.norma.uz сайтида танишиб чиқишингиз мумкин.

ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИ ИМТИЁЗЛАРИ КЕНГАЙДИ

Президентнинг 10.05.2012 йилдаги ПҚ-1754-сон қарори билан 2012–2016 йилларда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш дастури тасдиқланган бўлиб, у 2016 йилга қадар мамлакат ялпи ички маҳсулотидagi хизматлар улушини 55%гача ошириш назарда тутилган 2012–2016 йилларда республика бўйича хизмат кўрсатиш соҳасининг асосий турларини ривожлантириш мақсадли параметрларини ўз ичига олади.

Прогнозга мувофиқ, хизматларнинг барча турлари бўйича ўсиш суръатлари фоиз эквивалентида 2012 йилда – 114,9%, 2013 йилда – 115,6%, 2014 йилда – 116,2%, 2015 йилда – 116,9% ва 2016 йилда – 117,4%ни ташкил қилиши керак.

Дастурда шунингдек минтақалар бўйича хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш мақсадли параметрлари ва Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги томонидан кўрсатиладиган янги хизмат турларини ривожлантиришнинг прогноз параметрлари ўрин олган.

Президентнинг 2006 йил 17 апрелдаги «Ўзбекистон Республикасида 2006–2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ПҚ-325-сон қарори билан хизмат кўрсатаётган микрофирмалар ва кичик корхоналар учун белгиланган фойда солиғи ҳамда ягона солиқ тўловидан озод этиш кўринишидаги им-

ТАЪСИРЧАН ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШ САРИ

1-бетда бўлиш ҳуқуқини бузмаслигини, унинг шахсий ҳаётига қонунга хилоф тарзда аралашувга йўл қўймаслигини назорат қилиб боришлари зарур.

Чунончи, Буюк Британияда шахсий маълумотларни ҳимоя этиш ахборотлар бўйича комиссар томонидан амалга оширилади. Бунда телекоммуникация омбудсмани ва ахборот трибунали бўлиши истисно этилмайди, бинобарин улар ҳам шахсий маълумотлар ва ахборотлар эркинлигини ҳимоя қилиш билан боғлиқ масалаларни текшириб борадилар. Умумжаҳон ахборот маконига изчиллик билан кириб бораётган Ўзбекистонда ҳам бундай институтни барпо этиш зарурати сезилмоқда.

Жинслар ўртасидаги, энг аввало меҳнатга оид муносабатларда жинслар ўртасидаги чинакам тенгҳуқуқлик назорат этилишини таъминлаш борасидаги жаҳон амалиётида омбудсманларга алоҳида роль ажратилган. Дастлабки омбудсманлар ўтган асрнинг 70-йиллари охирида Скандинавия мамлакатларида ўз фаолиятини бошлаган эди. Омбудсман бу соҳада йўл қўйилган қондабузарликлар муносабати билан тушган шикоятларга эътибор қилиб, шунингдек ўз ташаббуси билан гендер белгилари бўйича ҳуқуқбузарлик ҳолларини ўрганади, ва бу борадаги аҳволни оммага ошқор этади. Масалани муҳокама этишда хусусий шахслар, кишилар гуруҳи ёки ташкилотлар, оммавий ахборот воситалари ташаббускор бўлиши мумкин. Мамлакатимизда бундай институтнинг аксарият вазифаларини Хотин-қизлар қўмитаси бажариб келмоқда. Бу Қўмита шу йўналишда қасаба уюшмалари, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ҳамда унинг ҳудудий

тузилмалари билан яқин ҳамкорликда ишламоқда.

Бутун жаҳонда қуролли кучларда фуқаровий назорат олиб бориш учун Германия тажрибасидан кенг қўламда фойдаланилмоқда. ГФР Бундестагининг (парламент қуёи палатасининг) ҳарбий хизматчилар ишлари бўйича вакили армияда уставга хос бўлмаган муносабатлар намоён бўлиши олдини олади, мудофаа учун ажратилган маблағлар сарфиёти устидан, ер шарининг қайси нуқтасида бўлишидан қатъи назар, ҳарбий хизматчилар учун қулай шароит, уларнинг оилалари ҳаёти ва фаолияти учун муносиб шарт-шароит яратилиши устидан мониторинг олиб боради. Дарвоқе, ана шу Вакил ҳам, унинг кўп сонли штатидаги ходимлар ҳам ҳарбий эмас, фуқаро шахслардир.

Жамоатчилик омбудсманлари ҳақида ҳам тўхтаб ўтиш жоиз. Бундай омбудсманлар ноҳуқумат ташкилотлар томонидан таъсис этилган бўлиб, ана шу ташкилотлар раҳнамолиги остида иш олиб борадилар. Улар асосан нодавлат ташкилотлар ва корхоналар фаолиятини назорат қиладилар ва жамоатчилик номидан иш кўрадилар. Бунга ўқув юртлари омбудсманлари мисол бўла олади. АҚШда, масалан, 100 дан ортиқ шундай омбудсман бор. Америка Қўшма Штатларида дастлабки университет омбудсмани Вашингтон давлат университетида 1969 йили тайинланган эди. У шикоятларни кўриб чиқишнинг университетдаги мавжуд маъмурий, апелляцияцион механизмларини ўзгартирмаган ҳолда маъмурият фаолиятини норасмий йўсинда такомиллаштириши, бошқарув хизматлари, талабалар, профессорлар ва ходимлар ўртасида ўзаро мurosасозлик асосидаги ҳаракатлар ўзанига айланиши, университет ички ҳамжамоасида

шахснинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя этиши зарур. Айтмоқчи, Россия Федерацияси субъектларининг баъзи таълим муассасаларида ҳам айна шундай лавозим таъсис этилган.

Бундан ташқари, АҚШда қарийб 500 та корпоратив омбудсман фаолият кўрсатиб келмоқда. Улар IBM, General Electric, FedEx, ATT, Bank of America, Washington Post, Henry Ford Hospital сингари турли компания ва корпорацияларда, муассасалар ва тузилмаларда барпо этилган бўлиб, мазкур ташкилот доирасида юзага келувчи низо ва можароларни, айтилик, иш берувчи билан ходимлар ўртасидаги низоларни, бошқарув ходимлари билан уларнинг қўл остидаги ходимлар ўртасидаги низоларни, ходимларнинг ўзаро низоларини бартараф этиш учун тузиладиган ички таркибий бўлинмалардир. Корпоратив омбудсманлар хусусий ташкилотларда ҳам, трансмиллий ва давлат муассасаларида ҳам фаолият олиб боришлари мумкин. Ички маъмурий ҳужжат асосида жорий этилганлиги боис уларнинг фаолияти қонунчилик асосида тартибга солишни тақозо этмайди.

Ўзбекистон давлат ва жамият қурилишида ўз концепциясига эга. Шунга қарамай, «Ўзбекистон Республикасида жамоатчилик назорати тўғрисида»ги қонун лойиҳасини муҳокама этишда бошқа мамлакатлардаги самарали жамоатчилик назоратининг ижобий ва қизиқарли тажрибаси ҳам эътиборга олинди, албатта.

Маъруф УСМОНОВ,
«НОРМА-НАМКОР» МЧЖ
бош консультанти.

Жамоатчилик назорати борасидаги хорижий тажрибага оид янада муфассалроқ ахборотни norma.uz сайтида ўқийсиз.

ЯНГИ ҲУЖЖАТЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАМИЗ

1-бетда тиёзларнинг амал қилиш муддати 2017 йилнинг 1 январига узайтирилди. Шу муносабат билан кўрсатиб ўтилган солиқ имтиёзлари татбиқ этиладиган хизматларнинг янги рўйхати тасдиқланди.

Олдин амал қилган рўйхатга нисбатан янги рўйхат 2 хизмат тури билан тўлдирилди – солиқ маслаҳатчилари ташкилотлари кўрсатилган хизматлар ва ахборот-ресурс марказлари, ахборот-кутубхона марказлари ва электрон таълим хизматлари.

2012 йилнинг II чорагидан бошлаб қишлоқ жойлардаги маҳаллалар ҳудудида маиший хизмат кўрсатиш билан шугулланувчи яқка тартибдаги тадбиркорлар (сартарошлар, тикувчилар, пойабзал маиший техника таъмирлаш бўйича усталар ва бошқалар) қатъий белгиланган солиқ тўлашдан 3 йил муддатга, шунингдек қишлоқ жойларда яқка тартибда уй-жой қурилиши асосида барпо этилаётган массивларда ташкил қилинаётган кирхоналар хизматларини кўрсатилган микрофирмалар, кичик корхоналар ва яқка тартибдаги тадбиркорлар ягона солиқ тўлови ҳамда қатъий белгиланган солиқ тўловини тўлашдан 5 йил муддатга озод этилади.

Эслатиб ўтамиз, 2005–2011 йилларда ЯИМдаги хизмат кўрсатиш соҳаси улуши 11,8%га ўсди, хизмат кўрсатиш соҳасини тезкор ривожлантириш ҳисобига 1,1 млн янги иш жойлари яратилди.

Ҳужжат билан хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантиришнинг ҳудудий дастурлари ва уларни амалга ошириш бўйича комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқишда қуйидагиларга алоҳида эътибор бериш тавсия қилинган:

хизмат кўрсатиш соҳаси таркибини янада такомиллаштириш, аҳоли талабгор бўлган замонавий хизмат турлари билан бозорни жадал ривожлантириш ва тўлдириш;

шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктлари ҳудудларининг қурилишини режалаштиришда тасдиқланган меъёрлардан келиб чиққан ҳолда минтақалар аҳолисига турли ижтимоий ва коммунал-маиший хизмат кўрсатиш сифатини ошириш ва улардан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш;

биринчи навбатда қишлоқ аҳоли пунктларида хизмат кўрсатиш корхоналарини ривожлантириш, хизмат кўрсатиш соҳасига оилавий тадбиркорлик субъектлари ҳамда ихтисослашган касб-ҳунар коллежлари ва олий таълим муассасалари битирувчилари ичидан ёшларни кенг жалб этиш.

Эксперт-юрисгимиз Елена ЕРМОХИНА

Давра суҳбати

ХАЛҚАРО ОИЛА КУНИГА БАҒИШЛАНДИ

15 май – Халқаро оила куни муносабати билан ДБК Олий ҳарбий божхона институтида «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури ва унинг доирасида амалга ошириладиган ишларнинг мазмун-моҳиятини ёшларга етказишга бағишланган «Оила мустаҳкамлиги ва замонавий жамият ривожининг омиллари» мавзусида давра суҳбати ўтказилди.

Тадбирда сўзга чиққан Ўзбекистон ХДП Марказий Кенгаши, партиянинг Олий Мажлис Қонунчилик палатасидаги фракцияси аъзолари юртимизда оилалар фаровонлигини ошириш йўлида олиб бориладиган иш-хотлар, унда ҳар бир ташкилот ва фуқароларнинг амалий иштироки ҳақида гапирдилар.

Маълумки, ёш оилаларга моддий ва маънавий кўмак кўрсатишда маҳалла институтининг муҳим ўрин бор. Шу туфайли Халқ

демократик партиясининг маҳаллий ва бошланғич ташкилотлари «Маҳалла – манзилли ижтимоий ҳимоя маскани» шиори остида маҳаллалар билан ижтимоий ҳамкорликни пухта йўлга қўйганлиги таъкидлаб ўтилди.

Баркамол авлодни вояга етказишда оила ва таълим тизимининг ҳамкорлиги, унда ўқув-тарбия муассасаларининг барча босқичлари қамраб олиниши лозимлиги қайд этилди.

Нурбек САЛОМОВ.

ИДҲ ВА БОЛТИҚБЎЙИ МАМЛАКАТЛАРИ ВАЛЮТАЛАРИНИНГ АҚШ ДОЛЛАРИ, ЕВРО ВА РОССИЯ РУБЛИГА НИСБАТАН КЎРСЛАРИ

Мамлакат	Сана	АҚШ доллари		Евро		Россия рубли	
		бирлиги	курси	бирлиги	курси	бирлиги	курси
Озарбайжон	17.05.2012	1	0,7858	1	1,0017	1	0,0254
Арманистон	17.05.2012	1	396,98	1	504,68	1	12,81
Беларусь	18.05.2012	1	8170,00	1	10390,00	1	264,00
Грузия	18.05.2012	1	1,6276	1	2,0669	1	5,2602
Қозғистон	18.05.2012	1	148,03	1	188,22	1	4,78
Қирғизистон	18.05.2012	1	47,15	1	59,9748	1	1,5238
Латвия	18.05.2012	1	0,552	1	0,702804	1	0,0178
Литва	18.05.2012	1	2,7124	1	3,4528	10	8,7651
Молдова	17.05.2012	1	11,8671	1	15,0848	1	0,3833
Тожикистон	18.05.2012	1	4,762	1	6,0362	1	0,153
Ўзбекистон	15.05.2012	1	1865,13	1	2419,35	1	61,80
Украина	18.05.2012	100	799,10	100	1013,4186	10	2,5826
Эстония	31.12.2010	1	11,7107	1	15,6466	1	0,383246

Манба: www.prime-tass.ru

УШБУ
СОҒДА:

✓ ҚОНУН ИЖОДКОРЛАРИ НИМАЛАР УСТИДА ИШЛАШМОҚДА

– Таъсирчан жамоатчилик назоратини амалга ошириш сари

1-2-бетлар

✓ ҚОНУНЧИЛИКДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

– Янги ҳужжатларни тақдим этамиз
– Халқаро оила кунига бағишланди

– Валюталар курси

✓ БИЗНИНГ МАСЛАҲАТЛАР

– ШЖБПҲга 1 фойзлик бадал бухгалтерияси
– Янги имкониятлар очилмоқда

✓ АУДИТ

– Аудит сифатли бўлиши учун
✓ **ЮРИДИК МАСЛАҲАТЛАР**

1-2-бетлар

3-бет

4-5-бетлар

– Квартира ижарага берилди

✓ КАДРЛАР БЎЛИМИ

– Вафот этган ходимни «ишдан бўшатиш»
– Мансаб йўриқномалари: иш учун қоғозбозликнинг фойдаси

✓ ОИЛА КАДРИЯТЛАРИ

– Хунарида, дейдилар, устанинг бахти

6-бет

7-бет

8-бет

ШЖБПҲга 1 ФОИЗЛИК БАДАЛ БУХГАЛТЕРИЯСИ

Айрим ноаниқликларни бартараф этиш мақсадида куйидаги саволларга жавоб беришингизни илтимос қиламиз.

1. Ходимга ҳисобланган иш ҳақининг 1 фоизлик миқдордаги жамғариб бориладиган пенсия бадали суммаси даромад солигидан олинadими ёки даромад солигидан ташқари суммадан олинadими?

2. Ушбу ажратманинг ҳисоби бухгалтерия ўтказмаларида қандай амалга оширилади?

3. Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш тартиби қандай?

Зафаржон Воҳидов.
Наманган шаҳри.

– 1. Ўзбекистон Республикасининг «Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида»ги Қонуни (01.12.2004 йилдаги 702-II-сон) 10-моддасига мувофиқ фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий бадаллар ходимларнинг ҳисобланган иш ҳақи (даромади)дан 1 фоиз миқдоридан, ушбу сумманинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган жисмоний шахсларнинг даромадига солинадиган солиқнинг тегишлича камайтирилган суммаси ҳисобига амалга оширилади. Яъни фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадали ходимларнинг қўлига оладиган иш ҳақи суммасига таъсир кўрсатмайди, балки у бюджетга ўтказиладиган жисмоний шахсларнинг даромадига солинадиган солиқдан чегирилади.

– 860 000 сўм, моддий ёрдам (дори-дармонлар харид қилишга) – 125 840 сўм. Иш ҳақи суммасидан 93 556 сўмлик жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиги ушланиб, жумладан 8 600 сўм ходимнинг ШЖБПҲга ўтказилган; 84 956 сўм бюджетга тўланган. Илгари олинган даромадларнинг тасдиғи сифатида ва ундан ушланган солиқ тўғрисида янги иш жойидаги бухгалтерияга маълумотнома тақдим этилган.

Янги асосий иш жойида жисмоний шахслардан олинadиган даромад солигини ҳисоблаб чиқариш календарь йил бошидан буён илгариги ва янги иш жойларидан олинган жами даромаддан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади (СКнинг 186-моддаси).

Ходимнинг календарь йил бошидан буён илгариги ва янги иш жойидан олган жами даромади 1 335 840 сўмни (860 000 + 125 840 + 350 000) ташкил этади. Солиқ солинадиган даромад – 1 210 000 сўм (1 335 840 – 125 840).

Январь-март ойлари учун жисмоний шахслардан олинadиган даромад солигининг суммаси 127 534 сўмни (84 942 + (1 210 000 – 943 800) × 16 %) ташкил этади.

Март ойи учун ҳисобланган солиқ суммаси 33 978 сўмга (127 534 – 93 556) тенг, ундан бюджетга – 30 478 сўм, ходимнинг Халқ банкидаги ШЖБПҲга 3 500 сўм ўтказиб берилади.

2. 21-сон БҲМСга кўра, ШЖБПҲга бадаллар бўйича ҳисоб-китоблар бухгалтерия ҳисобида куйидагича акс эттирилади:

ШЖБПҲга мажбурий бадаллар (даромад солиги ушлаб қолинadиган даромаддан 1 фоиз)		
	дебет	кредит
Даромад ҳисобланди	9420 "Маъмурий харажатлар", 2010 "Асосий ишлаб чиқариш", 2310 "Ёрдамчи ишлаб чиқариш"	6710 "Меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича ходимлар билан ҳисоб-китоблар"
Жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи ҳисобланди	6710 "Меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича ходимлар билан ҳисоб-китоблар"	6410 "Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)"
Ходимларнинг ҳисоблаб ёзилган иш ҳақидан ШЖБПҲга бадалларни ушлаб қолиш	6410 "Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)"	6530 "Шахсий жамғариб бориладиган ҳисобварақларга тўловлар"
Ходимларнинг ШЖБПҲга ушлаб қолинган бадалларини уларнинг Халқ банкидаги ҳисобварағига ўтказиш	6530 "Шахсий жамғариб бориладиган ҳисобварақларга тўловлар"	5110 "Ҳисоб-китоб ҳисобварағи"
Жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи суммасини бюджетга ўтказиш	6410 "Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)"	5110 "Ҳисоб-китоб ҳисобварағи"

3. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок этувчи фуқаролар ШЖБПҲдан жамғариб бориладиган пенсия тўловларини улар пенсия ёшига етганларида олишлари мумкин бўлади. Бундан ташқари, фуқаролар мазкур тўловларни уларда ногиронлик бўйича давлат пенсияси ёки боқувчисини йўқотганлиги туфайли пенсия олиш ҳуқуқи юзага келган тақдирда ҳам олишлари мумкин. Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари Пенсия фондининг ҳудудий бўлими томонидан берилган гувоҳнома асосида олувчининг яшаш жойидаги Халқ банкининг филиали томонидан амалга оширилади.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари миқдори олувчининг ШЖБПҲда

жамғарилган пул маблағларидан келиб чиққан ҳолда белгиланади.

Олувчилар ушбу пенсия тўловларини олиш вариантини – улар томонидан белгиланган муддат мобайнида ҳар ойда; бир йўла – мустақил – танлашлари мумкин.

ШЖБПҲда жамғарилган маблағлар куйидаги вазиятларда бир йўла тўлиқ ҳажмда тўланади:

- фуқаро вафот этган ва ушбу маблағлар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда меросхўрга ўтган тақдирда;
- фуқаро Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига доимий яшаш жойига чиқиб кетаётганда.

Жавобни экспертими
Фуломжон Тўлаганов
тайёрлади.

ЯНГИ ИМКОНИЯТЛАР ОЧИЛМОҚДА

4 май куни Ўзбекистон бухгалтерлар ва аудиторлар миллий уюшмаси (ЎзБАМУ) «Ўзбекистон» меҳмонхонасининг мажлислар залида профессионал бухгалтерларни тайёрлашга доир CAP/CIPA халқаро дастури бўйича таълим олган мутахассисларнинг бу йилги иккинчи гуруҳига 37 та халқаро сертификатларни топширди.

32 нафар мутахассис «Сертификатланган амалиётчи бухгалтер – CAP» ва 5 нафар мутахассис «Сертификатланган халқаро профессионал бухгалтер – CIPA» сертификатларини олиб, халқаро даражадаги молиячилар, бухгалтерлар ва аудиторлар сафларини тўлдирди.

Бугунги кунда Ўзбекистонда таълим олишни тугаллаб, халқаро имтиҳонларни муваффақият билан топширган 2 174 мутахассис CAP/CIPA сертификатларини олганлар, улардан 1 564 нафари ЎзБАМУнинг ҳақиқий аъзоларидир.

CAP/CIPA сертификатларини топширишнинг тантанали маросимида Молия вазирлигининг вакиллари, Ўзбекистон аудиторлар палатаси Кенгашининг раиси, «CIPAEN Uz» МЧЖ директори, ЎзБАМУнинг ҳамкорлари – «ILMFANRIVOJ» ва «Халқаро бух-

галтерия ҳисоби ва аудит» ўқув марказларининг директорлари, «Налоговые и таможенные вести» молиявий-иқтисодий газетасининг бош муҳаррири, шунингдек ЎзБАМУ ўқитувчилари ва фахрий аъзолари – йирик корхоналарнинг бош бухгалтерлари ва аудиторлар иштирок этдилар.

Молия вазирлигининг бухгалтерия ҳисоби ва аудит услубияти бошқармаси бўлим бошлиғи Ҳасанбой ҚОСИМОВ CAP/CIPA сертификатларини топшираркан, ушбу сертификатларнинг

эгалари мутахассислар орасида ишнинг кўзини билишлари, ўз билимларини амалиётда малакали тарзда қўллашлари, шунингдек молия ҳисоботининг халқаро стандартлари ва халқаро аудит стандартларини билишлари билан ажралиб туришларини таъкидлади. У Президентнинг «2011–2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида» қарорида (26.11.2010 йилдаги ПҚ-1438-сон) мўлжалланган тадбирларни бажариш учун халқаро стандартларни биладиган бухгалтерлар ва аудиторларнинг бўлиши лозимлигини алоҳида қайд этди.

Ўзбекистон аудиторлар палатаси Кенгашининг раиси Нетьматулла КАРИМОВ ва

«CIPAEN Uz» МЧЖ директори Дания ИБАТУЛЛИНА мамлакатимиздаги, шунингдек қўшма корхоналар ва халқаро ташкилотларнинг халқаро CAP/CIPA сертификатларига эга бўлган ҳамда халқаро стандартларни биладиган мутахассисларга қизиқишлари ошганлигини таъкидлади.

ЎзБАМУ Кенгашининг раиси Миновар Тўлаҳўжаева CAP/CIPA сертификатлари эгаларининг навбатдаги гуруҳини табриклаб, халқаро CAP/CIPA сертификатларининг амал қилиш

муддати чекланмаганлигини, бироқ ҳар йили 40 соатлик малака ошириш мажбурий талаб эканлигини тушунтирди.

Бундан ташқари, энди Ўзбекистонда ҳам CIPA сертификатларининг эгалари биринчи даражали «Профессионал молия менежери» (ICFM UK) сертификатини олишлари мумкин. Маросим иштирокчиларида малака оширишда янги уфқлар очадиган халқаро сертификатлаштиришнинг бошқа турларини ўзлаштириш имконияти қизиқиш уйғотди.

Ўз ахборотимиз.

АУДИТ СИФАТЛИ

«Ўзбекистон» меҳмонхонасининг мажлислар залида «Аудиторлик хизматларининг сифатини яхшилаш ва аудиторлик ташкилотларининг амалий фаоллигини ошириш» мавзусида республика конференцияси бўлиб ўтди. Уни аудитор ва бухгалтерларнинг республика профессионал бирлашмалари – Ўзбекистон бухгалтерлар ва аудиторлар миллий уюшмаси, Ўзбекистон аудиторлар палатаси, шунингдек «Аудитрейтинг» МЧЖ рейтинг агентлиги ташкил этди.

Конференция ишида Олий Мажлис депутатлари, Молия вазирлиги, Ўзбекистон аудиторлар палатаси, Ўзбекистон бухгалтерлар ва аудиторлар миллий уюшмаси вакиллари, аудиторлик ва жамоат ташкилотларининг раҳбарлари, сертификатланган аудиторлар, шунингдек республикадаги аудит бозорини ўрганаётган мутахассислар иштирок этдилар.

Конференция иштирокчиларига молия вазирининг ўринбосари М.Мирзаев ва Олий Мажлис депутати Н.Алимов табрик сўзлари билан мурожаат қилдилар.

Иштирокчилар аудиторлик хизматлари сифатини яхшилаш ва Ўзбекистон аудиторлик ташкилотларининг амалий фаоллигини ошириш истиқболларини, мавжуд муаммоларни муҳокама қилдилар ва уларни ҳал этиш йўллари кўриб чиқдилар. Конференцияда аудиторларнинг жамоатчилик профессионал бирлашмалари «Аудитрейтинг» МЧЖ билан биргаликда 2011 йил якунлари бўйича ўтказган аудиторлик ташкилотлари рейтингининг натижалари ҳам эълон қилинди.

МОЛИЯ вазирлиги бухгалтерия ҳисоби ва аудит услубияти бошқармасининг аудит услубияти ва аудиторлик фаолиятини назорат қилиш бўлими бошлиғи **Ҳасанбой Қосимов** ўз маърузасида йиғилганларнинг эътиборини **ички аудит хизматлари аудиторларини сертификатлаштириш бўйича талабларни қайта кўриб чиқишнинг** объектив ва амалий жиҳатдан зарурлигига қаратди.

Илгари ички аудит хизмати ходимларига қуйидаги талаблар қўйилган: аудиторнинг малака сертификатига ёки олий маълумот ҳамда бухгалтерия ҳисоби, аудит, молиявий ёки солиқ назорати соҳасида кейинги 10 йил ичида камида 2 йил амалий иш стажига эга бўлиш.

Шунингдек корхона активларининг баланс қийматига боғлиқ ҳолда ички аудит хизмати ходимларининг энг кам сонига доир талаблар белгиланган эди. Чунончи, корхона активлари-

нинг баланс қиймати 1 млрд сўмдан 10 млрд сўмгача бўлганда ички аудит хизмати ходимларининг белгиланган сони камида 2 нафар сертификатланган аудиторни, 10 млрд сўмдан 50 млрд сўмгача бўлганда камида 3 нафар бўлиши, 50 млрд сўмдан ортиқ бўлганда хизматнинг камида 4 нафар аудитори малака сертификатига эга бўлиши керак.

Ички аудит хизматларининг ходимларини сертификатлаштириш тартиби Аудитор малака сертификатини бериш тартиби тўғрисида низом¹ билан ташкил этилган эди, унда **ташқи аудит** ўтказиш учун аудиторларни сертификатлаштириш тартибига солинади.

Шубҳасиз, ташкилий шакли ҳамда вазифаларига кўра ташқи ва ички аудит фаолияти турлича, бинобарин, ташқи ва ички аудит учун аудиторларни сертификатлаштириш бўйича ягона талабларни қўллаш амалиётда муайян қийинчиликларга олиб келди. Яъни сертификатга эга аудиторлар етишмай қолиб, корхоналарда ички аудит хизматлари ходимларга ёлчимади.

Президентнинг 26.11.2010 йилдаги ПҚ-1438-сон қарори² чоп этилиши ички аудиторга доир малака талабларини белгилаган ҳолда сертификатлаштириш талабларини қайта кўриб чиқиш ва ички аудит хизматлари ходимларини сертификатлаштиришнинг янги тизимини жорий этишда муҳим босқич бўлди.

Вазирлар Маҳкамасининг 14.09.2011 йилдаги 258-сон қарори билан Корхоналарда ички аудит хизмати тўғрисида низомга³ ички аудит хизмати ходимларини сертификатлаштириш қисмида ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди.

Янги тартибга кўра ички аудит

хизмати ходимлари бухгалтерия ҳисоби, аудит, молиявий ёки солиқ назорати соҳасида охириги 10 йилда камида 2 йил амалий иш стажига (шу жумладан ўриндошлик бўйича) эга бўлишлари ва қуйидаги талаблардан бирига жавоб беришлари керак: ички аудитор сертификатига эга бўлиш;

Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларида ёки хорижий давлатнинг таълим муассасаларида олинган ва Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига мувофиқ Ўзбекистон Республикасидаги таълимга эквивалент деб эътироф этилган олий иқтисодий маълумотга эга бўлиш.

Молия вазирлиги томонидан аудиторларнинг республика профессионал жамоат бирлашмалари билан биргаликда ички аудит хизмати ходимларини сертификатлаш тартиби тўғрисида низомнинг лойиҳаси тайёрланди*.

Унда талабгорларга нисбатан малака талаблари, аудиторлар жамоатчилик бирлашмаларининг функциялари аниқ қилиб белгилаб берилган, улар, хусусан, имтиҳон ўтказилишини ташкил қиладилар, тест саволлари ва жавобларнинг вариантларини ишлаб чиқадилар, талабгорни имтиҳонга қўйиш ёки қўйишни рад этиш тўғрисида қарорлар қабул қиладилар ва ҳоказо. Низом билан ички аудитор сертификатини олиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар рўйхати, имтиҳонга қўйиш ёки қўйишни рад этиш тўғрисида қарорлар қабул қилиш тартиби, малака имтиҳонини топшириш, апелляцияларни кўриб чиқиш таомиллари белгиланган, сертификатнинг амал қилишини бекор қилиш ҳоллари ўрнатилган.

КОНФЕРЕНЦИЯДА сўзга чиққан **Ўзбекистон аудиторлар палатаси Кенгашининг раиси Неъматулла Каримов ички аудитнинг аҳамиятини қайд этди ва уни ривожлантириш истиқболларини** белгилади.

Ички аудиторларнинг асосий вазифаси – ташкилот раҳбариятига унинг фаолияти самарадорлигини оширишда ёрдам кўрсатишдир.

Молиявий ресурсларни самарали бошқариш учун бошқарув ходимлари аввало ўзларининг ҳамда мавжуд ва бўлажак ҳамкорларининг молиявий ҳолатини реал баҳолаш олишлари зарур.

Юқорида кўрсатилган объекларни ташқи аудиторлар ҳам баҳолашига қарамай, ички ва ташқи аудит хизматлари фаолиятини ташкил этишда фарқлар мавжуд.

Биринчидан, ички назорат тизими ҳар доим чекловларга эга бўлган. Энг кўп учрайдиган иллат – тил бириктириш. Агар моддий жавобгар шахс хавфсизлик хизмати ходими билан ўғирланаётган мол-мулкни тақсимлаш масаласида тил бириктирса, тизим ишламайди. Ташкилот раҳбарларидан бири компания фаолиятининг мақсадини «унутиб», ўз манфаатларини афзал кўра бошлаган ҳолда ҳам тизим ишламайди.

Иккинчидан, ҳар қандай тизим ўз қийматига эга. Акциядорлар активларнинг бут сақланиши мутлақо ишончли бўлиш учун қанча тўлашга тайёрлар? Ички аудит хизмати етилаётган муаммоларнинг аломатларини аниқлаш ва баҳолашга тайёр бўлиши керак.

Ички назоратнинг самарали тизимини барпо этишга умуман нима омил бўлиб хизмат қилиши мумкин деган савол туғилади. Одатда қуйидаги таркибий қисмлар ажратиб кўрсатилади:

асосий акциядорлар, кредиторлар, шунингдек бўлғуси инвесторларнинг ниятлари; илғор амалиётни ҳисобга олган ҳолда корпоратив бошқаришни қайта ташкил қилиш; амалга ошириш эҳтимоли катталигини ҳисобга олган ҳолда фаолиятга салмоқли салбий таъсир қилиш салоҳиятига эга

бўлган хатарларни идентификациялаш;

регулятор талабларини ўзгартириш.

Ички аудит ролининг ошиши, функциялар ва ваколатларнинг кенгайиши билан раҳбарият ва акциядорлар ички аудит хизматининг тўлиқ бўлиши ва сифатига, ҳуқуқбузарликларни ўз вақтида аниқлаш ва олдини олишга, тавсияларнинг адекват бўлиши ва мониторинг таомилларининг мавжуд бўлишига талабларни ошириб қўя бошладилар.

Ички аудит хизмати фаолиятининг самарадорлиги фаолиятнинг умумқабул қилинган стандартларига риоя этилиши, шунингдек муайян меъёрий талаблар бажарилишига боғлиқдир. Регуляторларнинг талаблари аниқ мезонлар ва аломатларга, шунингдек хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятида ички аудит хизмати фаолиятининг самарадорлиги тўғрисида объектив хулоса бериш имконини берадиган муҳим кўрсаткичлар ва индикаторларнинг муайян тўпламига эга эмас. Ҳар бир ташкилот масалани мустақил равишда ҳал этиб, ички аудит хизматининг самарадорлигини тавсифлайдиган параметрлар рўйхатини белгилайди, объектив баҳо олиш учун муҳим кўрсаткичларни ҳисоблаш ва баҳолаш таомилларини ишлаб чиқади.

Ички аудит хизмати фаолиятини баҳолашнинг сифат мезонлари маълум ва амалиётда кенг қўлланади. Миқдор мезонлари эса кўпинча ҳисоб-китоб услубиятлари тарзида шакллантирилмаган ва амалда уларнинг натижаларидан ички аудит функциясини такомиллаштиришда фойдаланилмайди.

Ўз нутқида Н.Каримов ички аудит хизмати фаолиятининг самарадорлигини миқдорий баҳолаш учун фойдаланиш мумкин бўлган баъзи кўрсаткичларни тилга олди.

УМУМАН республика аудиторлик ҳамжамияти ва хусусан айрим аудиторлик ташкилотларининг ўтган йилги ютуқлари ва муваффақиятларини қайд этиб, **Равшан Ҳайдаров – Ўзбекистон аудиторлар палатаси бошқарувининг раиси аудиторлик фаолиятидаги мавжуд муаммолар ва салбий тамойилларни** кўрсатиб ўтди.

– Ҳозир биз республика аудиторлик ташкилотларининг ўтган 2011 йилги фаолияти якунларини

Реклама

«НOMBUR-AUDIT» МЧЖ

ЎзР МВнинг 25.10.2009 йилдаги 00614-сон лицензияси

давлат улуши 50% бўлган барча хўжалик юритувчи субъектларда

Миллий ва Халқаро аудит стандартларига мувофиқ АУДИТОРЛИК ТЕКШИРУВЛАРИ

Барча малакали хизматларни кўрсатамиз

Аудиторлик компанияси 5-та САР халқаро сертификати, шу жумладан солиқ маслаҳатчиларига эга

Манзил: Қарши ш., Ўзбекистон кўч., 49

Тел.: (8 375) 221 0586, (+99875) 112 0571

Филiaalлар:

Нукусо ш., А.Томур кўч., 120

Тел.: (8361) 222 7803, (+99861) 354 7571

Қўмбоғдон ш., А.Илорий кўч., 24

Тел.: (+99876) 399 5330, 243 3560

¹МВ томонидан тасдиқланган, АВ томонидан 13.10.2000 йилда 977-сон билан рўйхатдан ўтказилган.

²«2011–2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига эришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида».

³МВнинг 16.10.2006 йилдаги 215-сон қарорига 2-илова.

*Молия вазирининг 2012 йил 2 апрелдаги 90-сон буйруғи билан тасдиқланган Ички аудит хизмати ходимларини сертификатлаш тартиби тўғрисидаги низом АВ томонидан 2012 йил 12 майда 2361-сон билан рўйхатдан ўтказилган. Ҳужжатнинг тўлиқ матни газетамизнинг келгуси сонларида чоп этилади.

Бўлиши учун

чиқаряпмиз. Шуниси қувонарлики, аста-секин аудиторлик хизматлари кўрсатишдан олинаётган соф тушум ўсмоқда, халқаро профессионал тармоққа кирувчи аудиторлик ташкилотларининг сафлари кенгаймоқда. Аудиторлар ўртасида халқаро аудит стандартларини ўрганишга талаб ва қизиқиш ўсмоқда.

Афсуски, шартнома асосида хўжалик юритувчи субъектларнинг ташқи аудит учун жалб этилган аудиторлик ташкилотларининг нотўғри харакатлари ҳолларининг сони камаймаяпти, – деб қайд этди Р.Хайдаров.

Баъзи аудиторлик ташкилотлари фойда ортидан қувиб, бофатли ижро этиш имкониятларига эга бўлмаган ҳолда аудиторлик хизматлари кўрсатишга кўплаб буюртманомаларни қабул қиладилар. Аудиторлар ёки улар вақтининг етишмаслиги, аудитор иши раҳбари ички назоратининг йўқлиги ёки такомиллашмаганлиги, эҳтимол, улар кўрсатаётган хизматлар сифатининг пасайишига сабабчидир.

Сифатсиз аудиторлик хизматлари муаммосини, Р.Хайдаровнинг фикрича, босқичма-босқич ҳал этиш мақсадга мувофиқдир. Биринчидан, аудиторлик текширларини ўтказишнинг намунавий услубиятини ишлаб чиқиш таклиф қилинди. Бунда республикадаги етакчи аудиторлик ташкилотларининг ёрдами талаб қилиниши мумкин. Уларнинг амалий тажрибасини, реал шароитларда синаб кўрилган аудиторлик текширишлари услубиятларини ҳисобга олган ҳолда аудиторларнинг жамоатчилик профессионал бирлашмалари ягона намунавий услубият, аудиторлик текширишлари сифатини ички назорат қилиш тизимини ишлаб чиқишлари ва уларни аудиторлик ташкилотларига тавсия қилишлари мумкин.

Аудиторлик текширишлари сифатини ташқи назорат қилишнинг янада мукамал тизимини ишлаб чиқиш ва амалиётга жорий этиш кейинги босқичдир. Бунда сифатни ташқи назорат қилиш тизими адекват бўлиши ва аудиторлик хизматлари сифатини назорат қилишни таъминлаш талабларига жавоб бериши керак.

«FTF-AUDIT» аудиторлик компаниясининг молия директори, САР сертификати соҳиби Тоиржон Файзиев аудиторлар ва аудиторлик

компанияси мутахассисларининг малакасини доимо ошириш муҳимлиги тўғрисида гапирди.

Айниқса бухгалтерия ҳисоби, аудит ва солиқ солиш соҳасида аудиторлар ва мутахассисларнинг малакасини мунтазам ошириш бугунги кунда объектив заруратдир. Буни кўп омиллар тақозо этган, улар ичида энг муҳимлари – бухгалтерия ҳисоби ва аудитнинг янги стандартлари жорий этилиши; фаолиятнинг қонунчилик ва ҳуқуқий меъёрлари мунтазам ўзгартирилиши; бухгалтерия ҳисоби ва молиявий ҳисоботга қўйиладиган талабларга молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига (МХХС) яқинлашиш билан боғлиқ ўзгартиришлар киритилиши; халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда аудиторлик текширишлари сифатини ошириш зарурати; солиқ солиш соҳасидаги ўзгартиришлар; янги профессионал технологиялар ва услубиятларнинг ривожлантирилиши; ҳисоб ва ҳисоботни автоматлаштириш ҳамда интеграциялашнинг ривожлантирилиши саналади.

Шу тариқа, бухгалтерия ҳисоби, аудит ва солиқ солиш соҳасида аудиторлар ҳамда мутахассисларни ўқитиш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини ривожлантириш аудиторлик компаниялари, корхоналар ва ташкилотлар, мустақил жамоат ташкилотлари, шунингдек хўжалик юритувчи субъектларнинг фаолиятини тартибга солувчи давлат тузилмалари учун устувор вазифалардан бири ҳисобланади.

Т.Файзиев аудиторлар, солиқ маслаҳатчилари ва сертификатланган бухгалтерлар (САР, СІРА) ҳар йили малака оширишлари шартлигини эслатиб ўтди.

Зулфия Шайхисломова, «BUXGALTER AUDIT» МЧЖ директори, ўз нутқини **аудиторлик ташкилотининг ички стандартларига** бағишлади.

Бошқарув мақсадлари учун ҳисобни замонавий стандартлаштириш хусусиятлари тўғрисида йиғилганларга **ТДИУ «Иқтисодий анализ ва аудит» кафедрасининг доценти Умида Файзиева** ахборот берди.

Иқтисод фанлари номзоди, Тошкент молия институтининг «Аудит» кафедраси катта ўқитувчиси Саодат

Йўлдошева табиатдан фойдаланишни бошқарганда экологик аудитнинг аҳамияти тўғрисида сўзлади.

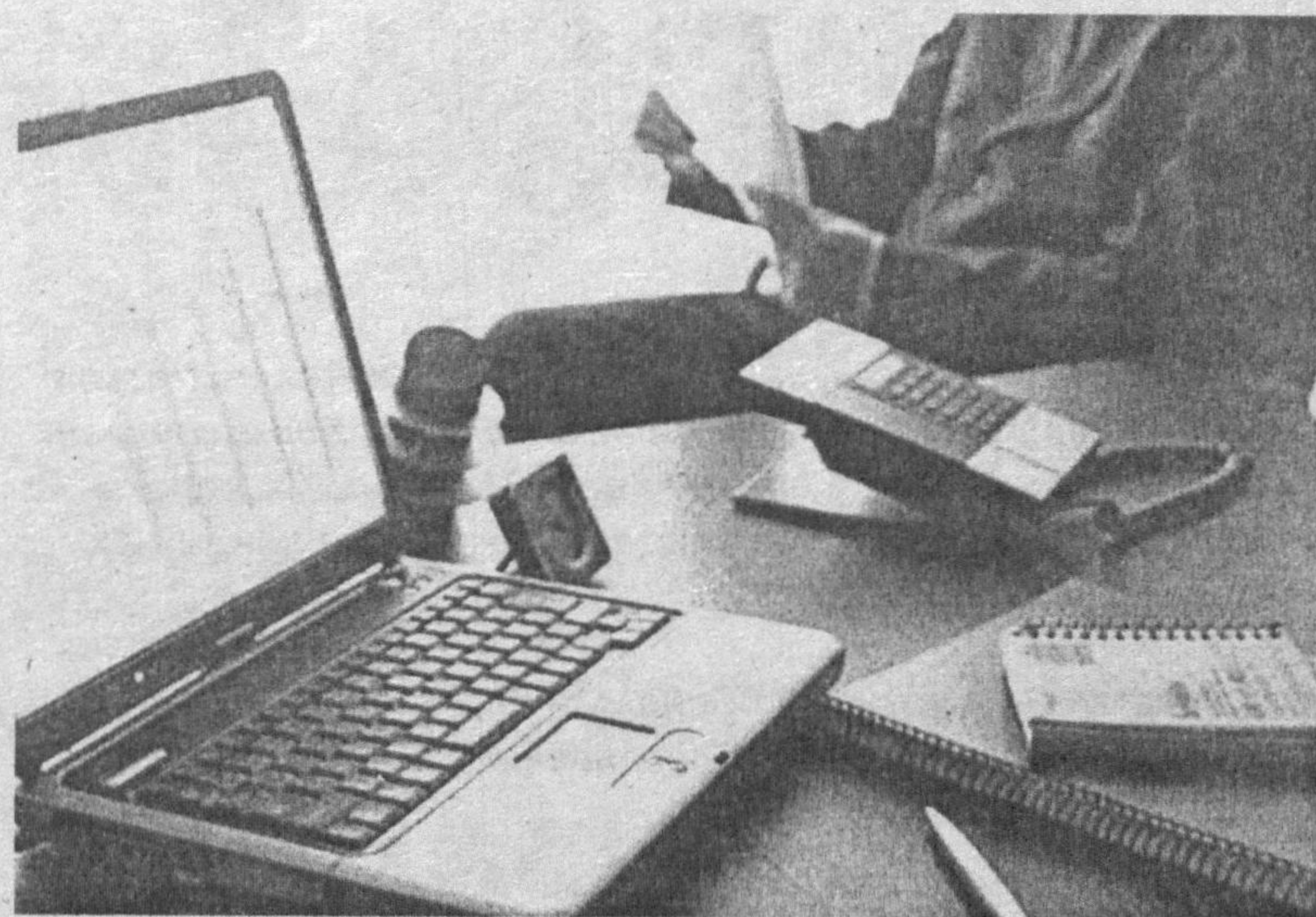
«Аудитрейтинг» МЧЖ ижрочи органининг раиси Озод Машарипов конференция иштирокчиларига **аудиторлик ташкилотлари фаолияти рейтингининг миллий шкаласи** ҳақида батафсил ҳикоя қилиб, **уни ташкил этишнинг зарурлигини** асослади.

– Аудиторлик-консалтинг хизматларининг ривожланган бозори бизнес ва умуман иқтисодий етуклигининг кўрсаткичи ҳисобланади. Малакали аудит ва консалтинг молиявий хатарларнинг камайишига, турли ресурсларни самарали бошқариш ва улардан минтақавий фойдаланишнинг ўсишига имкон беради. Янада ривожланишнинг зарур шартларидан бири ахборот маконини кенгайтиришдир. Ушбу кенгайтириш икки йўналиш бўйича юз беради: бир томондан, аудит текширишидан ўтадиган хўжалик юритувчи субъектларнинг очик-ошкорлигини таъминлаш, бошқа томондан эса – аудиторлик ташкилотларининг ўз фаолиятига рейтинг баҳоси қўйиш.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг молия-хўжалик фаолияти рейтинг баҳоси улар очик-ошкор бўлишини таъминлаш усулларида биридир. Кўпгина ривожланган мамлакатларда ушбу баҳо қўйилишининг мажбурийлигини қайд этиш кифоя. Ушбу баҳосиз тижорат банклари, сугурта ва инвестиция компаниялари, фонд биржалари ушбу ташкилотлар билан молиявий операцияларни амалга оширмайдилар. Худди шундай ҳол аудиторлик компаниялари билан ҳам юз беради, яъни хўжалик юритувчи субъектлар рейтинг баҳолари ва брендлар тарзида умумэтироф этилган аудиторлик компанияларини таклиф этадилар.

Аудиторлик ташкилотлари фаолиятига рейтинг баҳоси қўйишдан асосий мақсад – жамоатчилик, назорат органлари, инвесторлар, акциядорлар, тадбиркорлар ва хўжалик юритувчи субъектларни унинг фаолиятига баллар тарзида рейтинг (кенг қамровли) баҳоси бериш йўли билан ҳар бир аудиторлик ташкилотининг ҳолати тўғрисида хабардор қилишдан иборат. Бунинг учун тасдиқланган услубият бўйича барча аудиторлик ташкилотлари тўғрисида ахборот тўпланади.

Унинг асосида барча аудиторлик ташкилотлари учун умумий бўлган рейтинг баҳосининг республика шкаласини яратиш так-

лиф қилинади. Энг яхши аудиторлик ташкилотининг «портрет»ини яратиш таклифи бошқа бир янгилик ҳисобланади. Унинг энг юқори кўрсаткичлари бошқа аудиторлик ташкилотлари учун ўзига хос маёқ бўлиб хизмат қилади. Олинган балларга боғлиқ ҳолда аудиторлик ташкилотлари ягона шкала бўйича баҳоланади. Рейтинг ҳисоб-китоби учун турли аудиторлик ташкилотларининг кўрсаткичларини таққослаш зарурати йўқолади. Услубият ҳар бир аудиторлик ташкилоти учун рейтинг баллини алоҳида-алоҳида ҳисоблаш имконини беради. Услубиятда жарима (пасайтирувчи) баллар ҳам назарда тутилган.

ЎЗБЕКИСТОН бухгалтерлар ва аудиторлар миллий уюшмаси Кенгашининг раиси Миновар Тўлахўжаева конференция иштирокчиларига **2011 йилда аудиторлик ташкилотлари фаолиятининг натижалари таҳлилини** тақдим этди.

Ўтказилган рейтингда аудиторлик ташкилотлари ёки аудиторлик фаолияти билан шуғулланадиган аудиторлик-консалтинг гуруҳлари иштирок этишди. Лицензия турига боғлиқ ҳолда рейтинг қуйидаги гуруҳлар бўйича ўтказилди:

1-гуруҳ – барча хўжалик юритувчи субъектларнинг аудитор-

лик текширувларини амалга оширадиган аудиторлик ташкилотлари;

2-гуруҳ – хўжалик юритувчи субъектларда, бундан ОАЖ, банklar ва сугурта ташкилотлари мустасно, ташаббус тарзидаги ва мажбурий аудиторлик текширувларини амалга оширадиган аудиторлик ташкилотлари;

3-гуруҳ – фақат ташаббус тарзидаги аудиторлик текширувларини амалга оширадиган аудиторлик ташкилотлари;

4-гуруҳ – халқаро аудиторлик ташкилотлари.

М.Тўлахўжаева рейтинг танланган параметрлар бўйича аудиторлик ташкилотларини муайян кетма-кетликда қўйиш имконини берадиган умумлаштирилган тавсифга асосланганлигини эслатди. У 2010 ва 2011 йилларда аудиторлик ташкилотларининг (ҳар бир гуруҳ бўйича) молиявий аҳволи тўғрисидаги ҳисоботлар натижаларини ҳам эълон қилиб ўтди ва кўрсаткичларнинг қиёсий таҳлилини тақдим этди.

Рейтинг ўтказилиши ва унинг яқунлари чиқарилишини Жамоатчилик кенгаши қатъиян назорат қилиб борди, унинг таркибига Молия вазирлиги, аудиторлик ташкилотлари ва аудиторлар жамоатчилиги профессионал бирлашмаларининг вакиллари кирган эди.

Юқорида келтирилган гуруҳларга мувофиқ юқори баллар олган аудиторлик ташкилотлари рейтингининг қисқартирилган рўйхати*:

Гуруҳ	Аудиторлик ташкилотининг номи
1	«PKF MAK ALYANS» МЧЖ
1	«MARIKON AUDIT» МЧЖ
1	«TSIAR FINANS» МЧЖ
2	«FABA-EXPERT» МЧЖ
2	«ZORG» МЧЖ
2	«MASLAXAT AUDIT-M» МЧЖ
3	«MASLAHAT HAKAKAT» МЧЖ
3	«TAT AUDIT» МЧЖ
3	«AUDIT SERVICES LTD» МЧЖ
4	«Прайсвогтер-хаусКуперс» ШАК
4	«Ernst & Young» МЧЖ
4	«Deloitte & Touche» МЧЖ

*2011 йилги фаолият яқунлари бўйича аудиторлик ташкилотлари рейтингини тўғрисида тўлиқ ахборот norma.uz сайтида чоп этилади.

Ўз ахборотимиз.

КВАРТИРА ИЖАРАГА БЕРИЛАДИ

Мен пенсиядаман, II гуруҳ ногирониман, квартирамни ўғлимнинг дўстлари – ёш оилага ижарага бермоқчиман. Шартномани нотариусда расмийлаштиришим керакми? Нотариус хизматига ҳақ қандай ставкада ва қандай суммадан тўланиши керак?

М.Абдуллаева.

Квартирани ижарага беришдан олган даромадларимдан қандай солиқни тўлашим лозим?

А.Ошкина.

– Ҳа, ҳақиқатан ҳам, **2012 йил январдан бошлаб фуқаролар ўртасида тузилган турар жойни ижарага бериш шартномаларининг ҳаммаси нотариал тасдиқланган бўлиши керак** (Уй-жой кодекси 86-моддасининг учинчи қисми, бундан кейин – УК). Жисмоний шахслар ўртасида нотариал тасдиқланган турар жойни ижарага бериш шартномасининг мавжуд эмаслиги ижарага берувчининг ҳам, ижарачининг ҳам маъмурий жавобгарлигига тортилишига ҳамда **энг кам иш ҳақининг 5 бараваридан 10 бараваригача миқдорда жарима солишга** сабаб бўлади (Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 159-1-моддаси, бундан кейин – МЖТК).

Уй-жой тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ турар жойни ижарага бериш шартномаси (намунаси norma.uz сайтида келтирилган) куйидагиларни ўз ичига олиши керак:

турар жойни ижарага бериш тартиби ва унинг қиймати;

турар жой ижарасининг муддатлари;

турар жойни ижарага бериш шартлари ва ижара ҳақи миқдори, уни тўлаш муддатлари;

ижарага берувчи ижарага бераётган турар жойнинг, муҳандислик қурилмаларининг ҳолати тўғрисидаги маълумотлар;

шартнома муддати ўтиши билан турар жойни ижарага берувчига қайтариш тартиби;

ижарага берилган турар жойга қараш, хизмат кўрсатиш ва уни таъмирлаш бўйича тарафларнинг мажбуриятлари;

ижарага берилган турар жойни ижарага бериш ёки иккиламчи ижарага бериш имкониятлари, шартлари ва тартиби;

тарафларнинг жавобгарлиги. Гарчи ижара ҳақининг қиймати тарафларнинг келишувига биноан белгиланса-да, у қонун ҳужжатлари билан 2012 йилда турар жой умумий майдонининг 1 кв. метри учун белгиланган куйидаги ставкалардан паст бўлмаслиги керак: Тошкент шаҳри учун – 3 000 сўм,

вилоят марказлари учун – 2 000 сўм, бошқа аҳоли пунктлари учун – 1 000 сўм (УКнинг 90-моддаси; Президентнинг 30.12.2011 йилдаги ПК-1675-сон қарорига¹ 26-илова).

Тарафларнинг келишувига биноан ижара шартномасига бошқа шартлар, масалан, ижарачининг коммунал хизматлардан, телефон алоқаси, кабелли телевидение, уй хўжалигининг умумий мол-мулки ва турар жойдан фойдаланиш ҳамда унга эгалик қилиш билан боғлиқ бошқа хизматлардан фойдаланиш тартиби киритилиши мумкин. Ижара ҳақининг умумий қийматига ушбу хизматлар учун тўловни киритмаслик мақсадга мувофиқдир, чунки ушбу суммалар ижарага берувчининг даромади сифатида қаралиши мумкин. Шартномада «ижарачи фойдаланиш ҳуқуқига эга ва белгиланган тарифларга мувофиқ хизматлар ҳақини тўлашга мажбур» деб кўрсатган маъқул.

Фуқаролар ўртасидаги ижара шартномасини тасдиқлаш учун турар жой жойлашган ердаги нотариус куйидаги ҳужжатларни талаб қилади (Нотариуслар томонидан нотариал ҳаракатларни амалга ошириш тартиби тўғрисида йўриқноманинг² 136-банди, бундан кейин – 2090-сон Йўриқнома):

кўчмас мулкнинг ижарага берувчига мулк ҳуқуқи асосида тегишли эканлигини тасдиқловчи ҳужжатнинг (олди-сотди, айирбошлаш, ҳада, рента шартномалари, мерос ҳуқуқи, мулкка эгалик гувоҳномаси) асл нусхаси;

«Ергеодезкадастр» давлат қўмитаси ҳудудий бўлинмасининг маълумотномаси ва бино, иншоотга бўлган ҳуқуқнинг давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги маълумотнинг асл нусхалари;

доимий рўйхатда турувчи шахслар ҳақида фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органи ёки хусусий уй-жой мулкдорлари ширкати томонидан берилган маълумотнома ёки уй дафтарида кўчирма ҳамда доимий рўйхатга олинган шахсларнинг розилиги;

кўчмас мулк эр-хотиннинг бир-

галикдаги мулки бўлса, барча эгаларининг (эр-хотиннинг) розилиги;

васийликдаги шахсга қарашли бўлган кўчмас мулк бир йилдан ортиқ муддатга ижарага берилганда, васийлик ва ҳомийлик органларининг розилиги;

хусусийлаштирилган уй, квартира, уйнинг ёки квартиранинг бир қисми ижарага берилганда, Давлат мулки қўмитасининг ҳудудий бошқармалари томонидан берилган хусусийлаштиришда розилик берган шахслар ҳақидаги маълумотнома ва уларнинг розилиги (агар турар жой билан хусусийлаштирилгандан кейин бошқа битимлар амалга оширилмаганда – у қайта сотилмаган, мерос қилиб қолдирилмаган, совға қилинмаган тақдирда тақдим этилади).

Ҳужжатлардан нусхалар олинганидан кейин уларнинг асл нусхалари ижарага берувчига қайтарилади.

Ижара шартномасини тасдиқлаганлик учун нотариус шартнома суммасининг 1% ставкасида давлат божини ундиради, у турар жой ижарасининг бутун даври учун ойлик ижара ҳақи суммасидан келиб чиқиб белгиланади, бироқ энг кам иш ҳақининг 20%идан кам бўлмаслиги керак (Давлат божи ставкалари³ 4-бандининг «д» кичик банди). Бундан ташқари, нотариусга мурожаат қилган шахслар билан нотариус ўртасидаги келишувга мувофиқ нотариуслар томонидан амалга ошириладиган **ҳуқуқий ва техник тусдаги кўшимча ҳаракатлар учун ҳам** (ҳужжатларнинг нусхаларини тайёрлаш, маслаҳатлар бериш ва ҳоказо) **ҳақ тўлаш** лозим. **Агар сиз нотариусни уйга таклиф қилсангиз, ҳақиқатда қилинган транспорт харажатларини ҳам тўлашга тўғри келади** («Нотариат тўғрисида»ги Қонуннинг 21-моддаси; 2090-сон Йўриқноманинг 34-банди). Шу сабабли сиз нотариал идорадан нотариуснинг ҳуқуққа оид маслаҳати, унинг уйга келиши, шартнома лойиҳасини тайёрлаши, ҳужжатларни қоғозга чиқариши, нусхаларни олиши қанча туришини билишга ҳақлисиз. Ушбу хизматларнинг ҳаммасига адлия вазирининг буйруғи билан тарифлар тасдиқланган.

Шартнома тузиш учун зарур бўлган юқорида айтилган ҳужжатлардан ташқари, нотариус ижара ҳақи тарзида олинган даромаддан энг кам ставка бўйича жисмоний шахслардан олинган даромад солигини тўлаш мажбурияти юзага келадиган ижара объекти мулкдорининг СТИРи тўғрисидаги маълумотларни ҳам талаб қилади (Солиқ кодекси 181-моддаси биринчи қисмининг тўртинчи хатбошиси, бундан кейин – СК).

Ушбу мажбуриятдан бўйин товлаш амалда мумкин эмас, чунки энди давлат нотариал идоралари мол-мулк ижараси шартномала-

ри тасдиқлангани ва ижара ҳақининг миқдори тўғрисида ўзлари жойлашган ердаги солиқ хизмати ва «Ергеодезкадастр» давлат қўмитаси органларига кўрсатилган нотариал ҳаракатлар амалга оширилган кундан бошлаб 10 кундан кечикмай хабар қилишлари шарт (СК 84-моддасининг олтинчи қисми), мол-мулкни ижарага беришдан даромад оладиган жисмоний шахслар эса белгиланган тартибда даромадлар тўғрисида куйидагича декларация тақдим этишлари керак (СК 192-моддасининг еттинчи қисми):

дастлабки декларацияни – бундай даромадлар пайдо бўлган кундан бошлаб дастлабки ой тугагач 5 кун ичида, агар ушбу даромадларга тўлов манбаида ЖШДС солинмаган бўлса;

яқуний декларацияни – тугаган солиқ даврдан кейинги йилнинг 15 январигача.

Квартирани ижарага беришдан даромад олиш тугаганда жисмоний шахс ўзининг доимий яшаш жойидаги солиқ органини ёзма равишда хабардор қилади (намунаси norma.uz сайтида келтирилган).

Агар солиқ тўловчи даромадлар тўғрисида декларацияни тақдим этмаса, солиқ органи ўзида мавжуд бўлган ахборот асосида энг юқори ставкада солиқ суммасини ҳисоблаб ёзишга ва солиқ тўловчи тўлаши учун ҳисобланган солиқ суммаси тўғрисида хабарнома топширишга ҳақлидир. Солиқ тўловчи жами йиллик даромадлар тўғрисида декларация тақдим этганда солиқнинг яқуний суммаси ушбу декларацияни ҳисобга олган ҳолда белгиланади (СК 192-моддасининг тўққизинчи қисми).

Бироқ шуни унутмаслик лозимки, **фуқароларнинг айрим тоифаларига** (масалан, Улуғ Ватан уруши иштирокчилари, чернобилчилар, I ва II гуруҳ ногиронлари, кўп болали (10 ва ундан кўп болали), 2 ва ундан ортиқ болани тарбиялаётган ёлғиз оналар, ногирон болаларнинг оналари ва бошқаларга) даромад олинган ҳар бир ойда **ЭКИХнинг 4 баравари миқдоридан** даромадга солиқ солишдан озод қилиш тарзида **солиқ имтиёзлари белгиланган** бўлиб, у мол-мулкни ижарага беришдан олинган даромадларга ҳам татбиқ этилади (СК 180-моддасининг иккинчи қисми). Лекин фуқароларнинг ушбу тоифалари учун давлат божини тўлаш ва ижара шартномаларини тасдиқлаш бўйича нотариус хизматларига ҳақ тўлаш бўйича имтиёзлар назарда тутилмаган.

МИСОЛ. Тошкентда II гуруҳ ногиронининг мулки бўлган, умумий майдони 40 кв. метрлик квартира 12 ойлик муддатга ижарага берилляпти. Ижара ҳақининг қиймати – 1 кв. метр учун 3 000 сўм.

Даромад 1 440 000 сўмни (3 000 сўм х 40 кв. метр х 12 ой) ташкил этади,

давлат божи (1%) – 14 400 сўм, даромад солиғи (9%) – 12 960 сўм.

Бироқ квартиранинг эгаси II гуруҳ ногирони эканлиги, ҳеч қаерда ишламаслиги ҳисобга олиниб, у солиқдан озод қилинади, чунки унинг 3 020 160 сўм (62 920 сўм х 4 х 12 ой) даромадига даромад солиғи солинмайди. Агар унинг бошқа даромадлари бўлса, улар қўшиб ҳисобланади ва уларга белгиланган сумма доирасида солиқ солинмайди.

Турар жойларни ижарага бераётганда ҳисобга олиш керак бўлган яна бир жуда муҳим ҳолат бор. Турар жой майдонини Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида доимий пропискаси бўлмаган киши ҳисобда турмаган фуқароларга, шунингдек чет элликлар ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга ижарага бераётган турар жой мулкдори уларда вақтинчалик прописка борлигига ишонч ҳосил қилиши керак (Ўзбекистон Республикасида паспорт тизими тўғрисида низомнинг⁴ 28-банди; Ўзбекистон Республикасида паспорт тизimini амалга ошириш тартиби тўғрисида йўриқноманинг⁵ 39-банди).

Бошқа аҳоли пунктларидан келган вақтинча яшовчилар ижарага олинган турар жойда ижара муддатига рўйхатдан ўтказилишлари (ҳисобга қўйилишлари) керак, акс ҳолда рўйхатдан ўтмасдан яшаш ижарага берувчи томонидан ҳам, ижарачи томонидан ҳам паспорт режими қоидаларини бузиш деб қаралиши мумкин, бунинг учун ҳар бир шахсга ЭКИХнинг 3 бараваридан 10 бараваригача миқдорда жарима солиш тарзида маъмурий жавобгарлик назарда тутилган (МЖТК 223-моддасининг учинчи қисми; Ўзбекистон Республикасида паспорт тизими тўғрисида низом⁶ 57-бандининг иккинчи, тўртинчи хатбошилари).

Римма СОЛОДОВНИКОВА,
эксперт-юристиниз.
Мавлуда МАНСУРОВА,
нотариус.

¹«Ўзбекистон Республикасининг 2012 йилги асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида».

²Адлия вазирининг АВ томонидан 30.03.2010 йилда 2090-сон билан рўйхатдан ўтказилган буйруғи билан тасдиқланган.

³ВМнинг 3.11.1994 йилдаги 533-сон қарори билан тасдиқланган.

⁴Президентнинг 26.02.1999 йилдаги ПФ-2240-сон Фармонида 1-илова.

⁵ИИВнинг АВ томонидан 9.04.1999 йилда 698-сон билан рўйхатдан ўтказилган буйруғига 1-илова.

⁶Президентнинг 5.01.2011 йилдаги ПФ-4262-сон Фармонида 1-илова.

ВАФОТ ЭТГАН ХОДИМНИ «ИШДАН БЎШАТИШ»

Мен кадрлар бўйича инспектор бўлиб ишлайман, унчалик ёқимли бўлмаган вазифани бажаришим керак. Реклама бўлимининг ходими тўсатдан вафот этди. Бу ҳолда меҳнат дафтарчасининг 2-устунида қайси санани кўрсатиш керак? Вафот этган ходим билан меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги буйруқ қайси сана билан чиқарилади? У расмийлаштирилганидан кейин иш берувчи меҳнат дафтарчасини кимга бериши шарт?

Кадрлар бўлими. Андижон шаҳри.

– Меҳнат кодекси (бундан кейин – МК) 106-моддасининг 5-бандига кўра ходимнинг вафоти тарафларнинг хоҳишига боғлиқ бўлмаган ҳолда меҳнат шартномаси бекор қилинадиган ҳолатларнинг бири бўлиб ҳисобланади. ФХДЁ органлари томонидан берилган, ходимнинг вафот этганлиги далилини тасдиқлайдиган гувоҳнома меҳнат муносабатларини бекор қилиш асоси бўлиб ҳисобланади. Кўрсатилган ҳужжат билан меҳнат шартномасини бекор қила олмайди.

Меҳнат кодексига ходим вафот этган тақдирда меҳнат шартномасини қайси санадан бекор қилиш кераклиги белгиланмаган. Бироқ мазкур ҳолда «Охириги иш куни меҳнат шартномаси бекор қилинган кун деб ҳисобланади» деган меъёрни (МК 107-модда-

сининг иккинчи қисми) ҳам қўллаб бўлмайди.

Вафот этганлик тўғрисида гувоҳномани марҳумнинг қариндошлари тақдим этадилар ва иш берувчи унга асосланиб гувоҳнома тақдим этилган кунда меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисида буйруқ (фармойиш) чиқаради. **Меҳнат шартномасини бекор қилиш куни бўлиб ўлим тўғрисидаги гувоҳномада кўрсатилган ходимнинг вафот этиш санаси ҳисобланади.** Айни у буйруқда кўрсатилади.

Шунга мувофиқ буйруқни қуйидагича расмийлаштириш тавсия қилинади:

« _____ билан
(лавозими, Ф.И.О.)

меҳнат муносабатлари

« _____ йилдан МК

106-моддасининг 5-бандига асосан ўлим сабабли бекор қилинади».

Вафот этган ходим меҳнат дафтарчасининг 2-устунида ана шу сана кўрсатилади. «Иши тўғрисидаги маълумотлар» бўлимида ёзувнинг тартиб сони ва санаси кўрсатилгандан сўнг 3-устунга «Меҳнат муносабатлари бекор қилинди» деб ёзилиб, 4-устунда эса буйруқнинг санаси ва тартиб рақами кўрсатилади.

Меҳнат дафтарчаси унинг яқин қариндошларига тилхат ёздириб олиш йўли билан топширилади ёки уларнинг талабларига кўра почта орқали жўнатилади (АВ томонидан 29.01.1998 йилда 402-сон билан рўйхатдан ўтказилган Меҳнат дафтарчаларини юритиш тартиби тўғрисида йўриқноманинг 3.4-банди).

Қариндошнинг шахси ва вафот этган ходим билан қариндошлик алоқаларининг борлиги ҳужжатлар билан тасдиқланиши керак. Масалан, эр-хотинлар учун бундай ҳужжат бўлиб никоҳ гувоҳномаси, ота-оналар ва болалар, ака-укалар ва опа-сингиллар учун – паспорт ёки туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома, бошқа шунга ўхшаш ҳужжатлар ёки уларнинг тегишли тарзда тасдиқланган нусхалари ҳисобланади.

МАНСАБ ЙЎРИҚНОМАЛАРИ: ИШ УЧУН ҚОҒОЗБОЗЛИКНИНГ ФОЙДАСИ

Корхонамиз йирик саноат корхонаси ҳисобланади. Тузиладиган меҳнат шартномаларида ходимларнинг умумий мажбуриятлари, масалан, жамоа шартномасига, ички меҳнат тартиби қоидаларига, малака мажбуриятларига риоя этиш кўрсатилади. Ходимларнинг меҳнат шартномаларида аниқ меҳнат мажбуриятлари қайд этилмайди.

Маъмурий бошқарув аппарати ходимлари учун мансаб йўриқномалари бор. Бироқ лаборантлар, аппаратчилар, транспортёрчилар сингари ишчилар учун мансаб йўриқномалари тузилмаган. Шу тўғрими?

Корхона юристи.

– **Йўқ. Баъзи мутахассисликдаги ишчилар учун мансаб йўриқномалари албатта бўлиши керак.**

МК 176-моддасининг иккинчи қисмига мувофиқ ходимнинг меҳнат вазифалари ички тартиб қоидаларида, интизом тўғрисидаги устав ва низомларда, корхонада қабул қилинадиган локал ҳужжатларда (жамоа шартномаларида, йўриқномаларда ва ҳ.к.), меҳнат шартномаларида аниқ белгилаб қўйилади.

Юқорида баён этилганлардан келиб чиқиб, ходимнинг муайян лавозим бўйича мажбуриятлари унинг меҳнат шартномасига киритилади ёки мансаб йўриқномасида аниқлаштирилади, у билан ходим меҳнат шартномаси тузилаётганда тилхат олиниб таништирилиши керак. Одатда мансаб йўриқномасида мансаб бўйича вазифаларнинг аниқ рўйхати, яъни ходимнинг меҳнат функцияси қайд этилади. Меҳнат функцияси меҳнат шартномасига киритиш учун мажбурий шартлардан биридир (МКнинг 73-моддаси). Ходимнинг меҳнат функциясини ўзгартиришга фақат меҳнат шартномаси тарафларининг келишуви бўйича йўл қўйилади (МК 4-моддасининг учинчи қисми, 88-моддаси).

Мансаб йўриқномаси муайян

ходим билан тузиладиган меҳнат шартномасига илова сифатида ишлаб чиқилиши ёки иш берувчи томонидан мустақил ҳужжат – локал меъёрий ҳужжат сифатида тасдиқланиши мумкин. Агар мансаб йўриқномаси локал меъёрий ҳужжат сифатида тасдиқланса, у тегишли лавозимга қабул қилинган барча ходимларга татбиқ этилади, бу билан у меҳнат шартномасига илова қилинадиган ва фақат бир ходимга нисбатан амал қиладиган мансаб йўриқномасидан фарқ қилади.

Шунга эътиборингизни қаратамизки, давлат ва ҳўжалик бошқаруви органларига Хизматчиларнинг асосий лавозимлари ва ишчилар касблари классификатори (ВМнинг 20.08.2010 йилдаги 181-сон қарори билан тасдиқланган) асосида 2011 йил охиригача, касб тайёргарлиги йўналишларига қўйиладиган талабларни кўрсатган ҳолда, хизматчилар лавозимлари ва ишчилар касбларининг тармоқ тариф-малака маълумотномаларини, шунингдек тегишли лавозим йўриқномаларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш топширилган.

Шу тарихда, шартнома тузилаётганда ходим қандай меҳнат вазифаларини бажаришини аниқ билиши керак ва уларга рози бўлмаган ҳолда меҳнат шартномасини тузишдан бош тортishi мумкин.

РАҲБАР ҚАРИНДОШИ КАССИР БЎЛА ОЛАДИМИ?

1. Хусусий корхонанинг бош бухгалтери бир вақтнинг ўзида кассир бўлиб ишлаш ҳуқуқига эгами?

2. Хусусий корхонанинг раҳбари қариндошини кассир лавозимига ишга олиши мумкинми?

Газетхон.

– **1. Йўқ, бош бухгалтер бир вақтнинг ўзида кассир бўлиб ишлаш ҳуқуқига эга эмас.**

Юридик шахслар томонидан касса операцияларини юритиш қоидаларининг (АВ томонидан 17.12.1998 йилда 565-сон билан рўйхатдан ўтказилган) 35-бандига биноан бухгалтерлар ва касса ҳужжатларига имзо чекиш ҳуқуқидан фойдаланувчи бошқа ходимлар кассирлик мажбуриятларини бажариши мумкин эмас.

Битта кассирга эга бўлган ташкилотларда, уни вақтинча алмаштириш зарур бўлган тақдирда, кассир мажбуриятларини бажариш ташкилот раҳбарининг ёзма буйруғига (қарорига, фармойишига) биноан бошқа ходимга юкланади.

Бўлимлари кўп бўлган ёки марказлаштирилган бухгалтериялар хизмат кўрсатадиган ташкилотларда иш ҳақи, вақтинчалик меҳнатга лаёқатсизлик нафақалари, стипендиялар, пенсиялар

ва мукофотлар ташкилот раҳбарининг ёзма буйруғи (қарори)га кўра, кассирлардан ташқари, тўлиқ шахсан моддий жавобгарлик тўғрисида шартнома тузиладиган ва кассирлар учун белгиланган барча ҳуқуқ ва мажбуриятлар татбиқ этиладиган бошқа шахслар томонидан тўланиши мумкин.

Ана шу тартибда касса операцияларини амалга ошириш бўйича мажбуриятлар штат рўйхатига кўра кассир лавозими назарда тутилмаган ташкилотнинг бошқа ходимларига юкланади.

2. Ҳа, раҳбар кассир лавозимига қариндошини ишга олиши мумкин.

Муайян ҳоллар учун қонунчиликда ҳақиқатан ҳам яқин қариндош ёки куда-анда бўлган шахсларнинг биргаликда ишлашига чеклов белгиланган.

Чунончи, МКнинг 79-моддасига биноан ўзаро яқин қариндош ёки куда-анда бўлган шахс-

ларнинг (ота-оналар, ака-укалар, опа-сингиллар, ўғил ва қизлар, эр-хотинлар, шунингдек эр-хотинларнинг ота-оналари, ака-укалари, опа-сингиллари ва болалари), башарти улардан бири иккинчисига бевосита бўйсуниб ёки унинг назорати остида хизмат қиладиган бўлса, **бир давлат корхонасида бирга хизмат қилишлари тақиқланади.**

Бироқ кўриб чиқилаётган ҳолатда хусусий корхона тўғрисида сўз боряпти. Тегишинча, биргаликда хизмат қилишга доир чеклашлар мазкур корхона ходимларига татбиқ этилмайди.

Эълонлар

ЮРИДИК ХИЗМАТЛАР

Кўчмас мулк бўйича юрист маслаҳатлари. Кадастр*. Тел. 448-74-69.

ADVOKAT ELITE. Судларда вакиллик қилиш. Корхоналар, ваколатхоналарни рўйхатдан ўтказиш, қайта ташкил этиш, тугатиш ва уларга юридик хизмат кўрсатиш*. Тел.: 281-52-39, 448-74-69.

ХИЗМАТЛАР

Картрижларни тўлдириш. Жойига чиқиш билан. Тел.: 127-15-28, 914-67-79.

«Pro Techno modern» МЧЖ нақд пулсиз ҳисоб-китоб бўйича лифтлар учун электр двигателларни қайта ўраш ва тормоз катушкаларини таъмирлаш ишларини бажаради. Тел. (+998 90) 188-75-41; тел./факс 253-49-31.

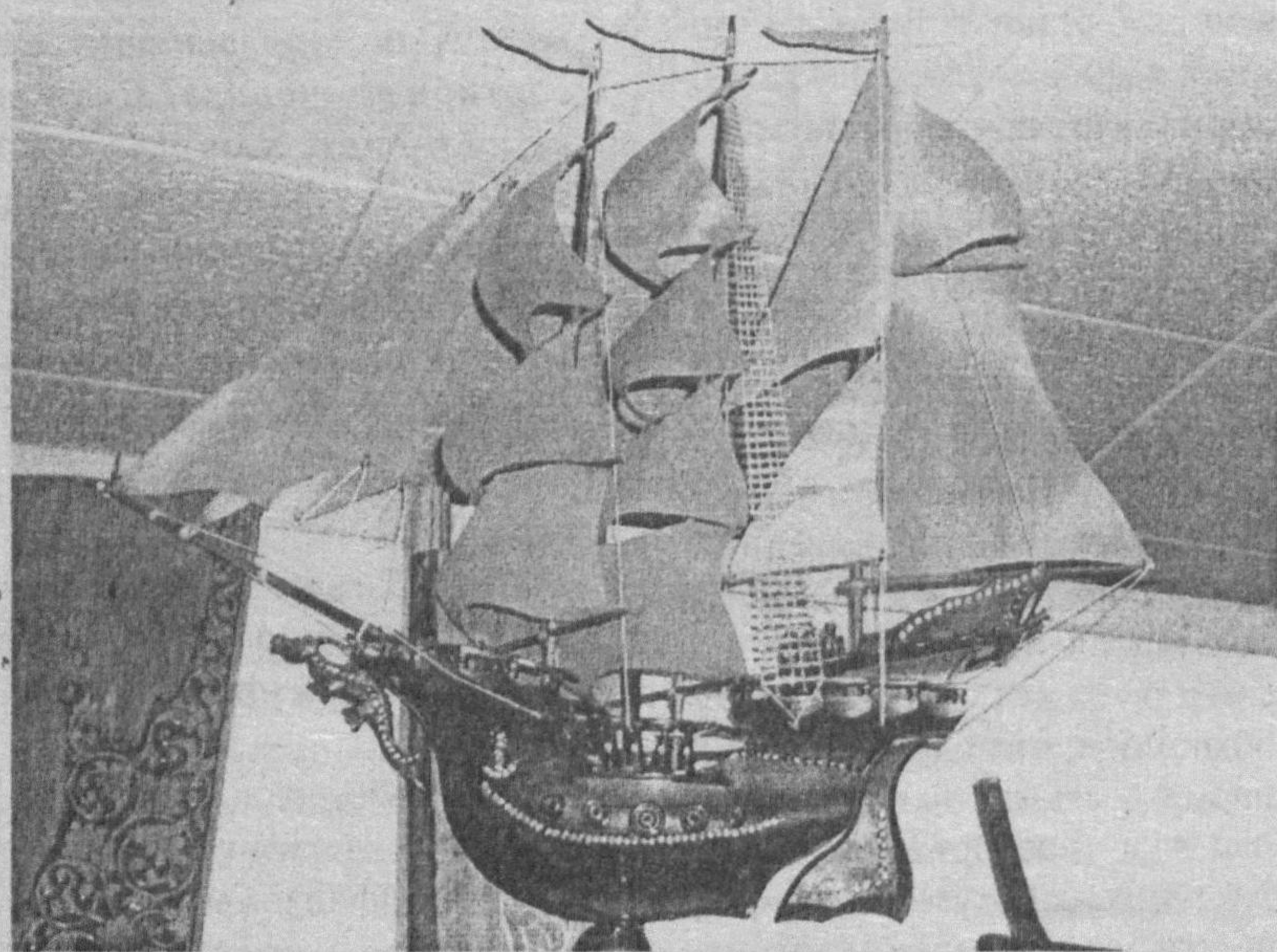
Ташкилотлар учун компьютер ва маиший техникани ҳисобдан чиқариш учун ҳужжатларни тайёрлаш. Тел.: 233-74-95, 233-17-56, 236-76-46.

Мабодо Тошкент вилоятининг Қибрай туманидаги Юсуповлар хонадони ўз кўргазмасини ташкил этгудек бўлса, бундан томошабинлар кўп нарса ютган бўлур эди. Шавкат Юсупов ёғоч ўймакорлиги бўйича маҳорати билан ясаган буюмлар, укаси Ибротнинг жилоси кўзни олувчи нафис заргарлик тақинчоқлари, оналари Зумрадхон аянинг зардўзликдаги истеъдодини рўйи рост кўрсатиб турган буюмлари бу кўргазмадан муносиб ўрин олиши турган гап. Оила бошлиғи Шухрат ака Юсуповнинг касби педагог. У бирон касбни мукамал эгалламаган бўлса-да, фарзандлари ва рафиқасининг барча ташаббуслари илҳомчисидир. Шавкатнинг турмуш ўртоғи Дилрабо ва 3 яшар ўғли Фозилжон ҳам четда қараб турмайди, албатта. Хуллас, бу ахил, ижодий оила учун анъанавий миллий амалий санъат ҳамманинг бошини қовуштирган асос бўлди. Юсуповлар хунарга қизиққан одамдан билим ва тажрибаларини аямайдилар, ўргатишдан эринмайдилар ҳам. Ака-укалар турли кўргазмалар ва танловларда ҳам иштирок этиб туришади.

ХУНАРИДА, ДЕЙДИЛАР, УСТАНИНГ БАХТИ

Бу оила билан республика «Ташаббус» танловларидан бирида танишган эдим. Ўшанда бутун оила танловда иштирок этаётган Шавкатни қўллаб-қувватлаш, унга мададкор бўлиш учун келган экан. Томошабинлар ҳукмига ҳавола этилган экспозиция чиндан ҳам бежирим ва эътиборни тортадиган экспонат эди. Ўймакорлик билан жило берилган ёғоч буюмдан қандайдир тўқислик, тантанаворлик уфуриб турарди. Нақшлар ҳамоханглиги замиридаги нафислик туфайли елканли кема модели бошқалардан ажратиб турар – ёғочдан жило топган буюмдаги миллий рух томошабинни лоқайд қолдирмас эди. Елканли кемачаларни ясашни Шавкат жуда ёқтиради. Болаларча беғубор, романтик орзу-умидларини у шу йўл билан мужассам этган бўлса эҳтимол. Бу мўъжазгина елканли кема Юсуповлар хонадонини зафарлар сари, эзгу орзулар сари элтса не ажаб?!

Шавкат, мана 10 йилдирки, ёғоч ўймакорлиги билан шуғулланади. Унинг бу кўҳна хунарга қизиқиб қолиши тарихи қизиқ. Ўшанда у дўстлари билан тадбиркорлар ва хунармандларнинг «Ташаббус» танловига борганди. Ёғоч ўймакорлигининг бор жилосини ўзида мужассам этган усталарнинг иши уни шунчалар ром ва мафтун этган эдики,

коллежни битириб, ветеринар мутахассислигини олган йигитчанинг ҳаётини тамомила ўзгартириб юборди. Ўшанда у йиллар ўтиши билан республика «Ташаббус» танловида ўз иши билан иштирок этишини, мамлакатимизнинг барча минтақаларидан келган амалий санъат усталари билан энг яхши хунарманд унвони учун беллашиб кўришини тасаввур ҳам қилиб кўрмаганлиги рост.

Ёғоч ўймакорлиги билан боғлиқ ишларнинг сир-асрорларини мукамал эгаллаш учун Шавкат бир неча устанинг қўлида таълим олди, панд-насихатларини эшитди, ўрганди. Бир устадан ёғоч буюмлар тайёрлашнинг умумий кўникмаларини, бошқасидан эса ўймакорлик техникасини

ўрганган бўлса, кимдир ёғочга ишлов бериш дастгоҳларида қилинадиган ишлар бўйича обдан «пишитди». Бошқа бир уста унда олис мамлакатларга саёҳат қилиш орзусини жўш урдирди ва ...елканли кемачалар ясашни ўргатди.

Шавкат шогирдлик мақомида ўтган йиллари мобайнида ёғочдан турли буюмлар ясашининг жамики жараёнини пухта ўрганди, ўймакорликка боп ёғочни бошқасидан ажрата билладиган бўлди. Ўймакорлик билан безак берилган мебелдан тортиб жажжи қутича, китоб қўйиладиган таглик, қаламдон, шахмат, деворга илиб қўйиладиган тақсимча ва бошқа бежирим буюмлар ясашни мукамал даражада ўзлаштирди.

Бугунги кунда Шавкатнинг ўзи устозлик қилмоқда. Унинг 4 шогирди мустақил ишлашга ўтди. Эндиликда 15 нафар ўсмир «уста-шогирд» йўли билан ундан ёғоч ўймакорлиги сир-асрорларини ўрганмоқда. Шогирдлари орасида жисмоний имкониятлари чекланган шахслар ҳам бор. Иккита цех, яъни ёғочга ишлов бериш цехи ва миллий чолғу асбоблари учун қисмлар тайёрлаш цехи Шавкатнинг ихтиёрида. Маҳсулот реализацияси бобида муаммо йўқ. Асосий ми-

жозлари Бухоро, Самарқанд, Хива хунармандларидир. Улар ярим тайёр маҳсулотларни сотиб оладилар, пешма-пеш буюртма берадилар. Заргарлик буюмлари тайёрлашда анчагина танилиб қолган укаси Иброт ҳам бошқаларга ўз хунарини ўргатиб келмоқда.

Халқ ижодиёти Юсуповлар хонадонига бор иқтидор ва имкониятларини рўёбга чиқариш, турмуш даражасини ошириш имконини бермоқда, ака-укага яқка тартибдаги тадбиркор сифатида ўз бизнес ишини янада ривожлантиришдан ташқари ижтимоий йўналишдаги лойиҳаларга дадиллик билан киришишда омил бўлмоқда. Масалан, янги иш жойлари барпо этиб, ёшларга хунар ўргатишдан ташқари Шавкат ва Иброт Юсуповлар ташаббуси билан Тошкент вилоятининг Қибрай туманида етим ва ногирон болалар учун хунармандчилик мактаби барпо этишга киришилди. Бу ерда 10 йўналиш бўйича, хусусан ёғоч ўймакорлиги, ҳайкалтарошлик, елканли кема моделларини ясаш, чолғу асбобларини тайёрлаш, заргарлик ва зардўзлик буюмлари, гобеленлар тайёрлаш, каштачилик ва бошқа соҳалар бўйича таълим бериш мўлжалланмоқда. Лойиҳани амалга ошириш 14 та янги иш жойи барпо этилишига олиб келади. Бугунги кунда ана шу хайрли иш учун жой топиш, лойиҳанинг моддий таъминоти масаласи устида иш олиб борилмоқда. Юсуповлар бу ишга ўзларидан 30 млн сўм киритишни ва Марказий банкдан 70 млн сўм миқдоридан кредит олишни мўлжаллаб туришибди. Бу маблағлар мактаб жойлашадиган бинони хусусийлаштириш ва уни қайта таъмирлашга йўналтирилади. Ўшаниннинг ўзида мактаб талабалари учун ётоқхона, ошхона, устаноналар жиҳозланади. Мактабни ўзлари тайёрлаган мебел билан жиҳозлашмоқчи. Бу ижтимоий лойиҳа «Меҳр нури» жамғармаси томонидан қўллаб-қувватланмоқда – Жамғарма Юсуповлар хонадонига грант ажратди.

Ака-ука Юсуповлар «Хунар-

манд» уюшмаси аъзолари сифатида солиқ бобида имтиёزلардан фойдаланмоқдалар. Шу йўл билан бўшатиб олиниб, хунармандларнинг ихтиёрида қолаётган маблағлар хунармандчиликни ривожлантиришга йўналтирилмоқда, хусусан хом ашё харид этишга сарфланмоқда. Масалан, Шавкат ўз маҳсулотини тайёрлаш учун ёнғоқ дарахтидан фойдаланади. Ёнғоқ дарахтини ўймакорлик маҳсулоти тайёрлаш учун ҳозирлаш жуда мураккаб ва узок давом этадиган жараён. Ёнғоқ ёғласини камида 5 йил куруқ жойда сақлаш керак. Шу сабабли, чунончи, куни-кечасотиб олинган ёнғоқ ёғочини 2017 йилга бориб ишлатиш мумкин.

– Бу йил мамлакатимизда Мустаҳкам оила йили деб эълон қилинганлигини биласиз, – дейди Шухрат Юсупов. – Шарқда оила қадрияти ҳаммиша муҳим ва устувор деб ҳисоблаб келинган. Оиланинг ролини, анъаналарини мустаҳкамлаш учун кўп иш қилинаётганлигини, оилавий тадбиркорликни рағбатлантириш йўналишида талайгина ишлар амалга ошириладиганлигини кўриб туриб, Борди-ю, хунармандчиликни ривожлантириш ҳақида гап юритиладиган бўлса, хунармандчилик айни оила доирасида энг барқарор ва самарали тарзда ривож топмоқда. Зотан оилада анъаналар мустаҳкам, пойдевор пухта, хунармандчилик сирлари авлоддан-авлодга беками-кўст етказилмоқда. Қабул қилинган «Мустаҳкам оила йили» Давлат дастурида оилавий хунармандчиликни қўллаб-қувватлашга ҳам алоҳида эътибор қаратилган, «Оилавий тадбиркорлик тўғрисида»ги Қонун эса, менинг наздимда, оилавий корхоналарни ривожлантириш, янги иш ўринларини барпо этиш учун кафолат ва шарт-шароитни таъминлайди, оилаларнинг фаровонлигини оширади, ижтимоий-иқтисодий йўналишдаги бошқа қатор масалаларни ҳал этиш имконини беради.

Ирина ГРЕБЕНЮК,
мухбиримиз.

Муаллиф фотолари.

Иқтисодий-ҳуқуқий газета
НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ХУҚУҚ
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ «Norma Hamkor» МЧЖ

Газета 2006 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат рақами 0074.

БОШ МУХАРРИР
ФАРҲОД ҚУРБОНБОЕВ
ТАХРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш.,
Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
тел. 283-44-57
E-mail: gazeta@norma.uz,
normapress@mail.ru
www.norma.uz
Нашр учун масъул:
Нодир Алимов

Муаллифлар фикри доим ҳам тахририят нуқтаи назарига мос келавермайди.

Тахририят муштарийлар билан ёзишиб туриш имкониятига эга эмас.

«Norma маслаҳатчи» да эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат «Norma» МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Газета тахририят томонидан тайёрланган диапозитивлар ёрдамида «TOPPRINT» МЧЖ босмахонасида босилди (Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1).
Индекс – 186 Буюртма 236 Адади 3 265. Баҳоси келишилган нархда
Газета 2012 йил 21 майда соат 14.00 да топширилди.
ISSN 2010-5223